ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ»
Навчально-науковий інститут менеджменту
Кафедра менеджменту

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни Господарський процес

на тему: ”Учасники провадження у справах про банкрутство”

Виконав(ла):
студент(ка) групи
ТУхр-8-22-Б1Пр(4.6здс)
освітньо-професійної програми «Право»
Літвінцев Владислав Олександрович

Керівник:
Наумова Анна Олександрівна

Київ 2025

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ УЧАСНИКІВ СПРАВ ПРО БАНКРУТСТВО 5
1.1. Поняття та правовий статус учасників провадження у справах про банкрутство: теоретичний аспект..... 5
1.2. Еволюція правового регулювання складу учасників: від Закону про банкрутство до КУзПБ 2025 року 9
1.3. Класифікація учасників за роллю у процесі та інтересами 12
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСНОВНИХ УЧАСНИКІВ ПРОВАДЖЕННЯ 16
2.1. Боржник як ключовий суб’єкт: права, обов’язки та особливості відповідальності 16
2.2. Кредитори та органи кредиторського самоврядування (збори та комітет кредиторів) 18
2.3. Арбітражний керуючий як центральна постать провадження: гарантії незалежності та нові цифрові інструменти у 2025 році 21
РОЗДІЛ 3. РОЛЬ СУДУ ТА ІНШИХ УЧАСНИКІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРАВОСУДДЯ 26
3.1. Господарський суд як орган, що контролює законність та дотримання балансу інтересів 26
3.2. Участь державних органів, працівників боржника та інвесторів у справах пронеплатоспроможність.....29
3.3. Напрями вдосконалення статусу учасників у контексті євроінтеграції та впровадження ШІ-моніторингу фінансового стану 32
ВИСНОВКИ 38

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 40

ВСТУП

Актуальність теми. Провадження у справах про банкрутство станом на кінець 2025 року є одним із найскладніших інститутів господарського процесуального права України. Це зумовлено специфічною природою конкурсної процедури, де стикаються різновекторні інтереси: боржника, який прагне фінансового оздоровлення або ліквідації без надмірних втрат; кредиторів, зацікавлених у максимально швидкому поверненні боргів; та держави, яка дбає про стабільність економіки та збереження робочих місць.

Оновлення Кодексу України з процедур неплатоспроможності (КУзПБ) протягом 2023–2025 років суттєво змінило архітектуру взаємовідносин між учасниками. Запровадження інституту неплатоспроможності фізичних осіб, розширення повноважень арбітражних керуючих та повна цифровізація торгів майном боржника вимагають нового теоретичного переосмислення статусу кожного суб’єкта провадження. В умовах 2025 року учасники банкрутства діють у високотехнологічному середовищі, де прозорість процедур забезпечується системою ЄСІТС та електронними реєстрами, що робить дослідження їхніх прав та обов’язків вкрай актуальним.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають між учасниками провадження у справах про банкрутство (неплатоспроможність) на різних стадіях судової процедури.

Предметом дослідження є норми Кодексу України з процедур неплатоспроможності, судова практика Верховного Суду 2024–2025 років, а також доктринальні підходи до визначення правосуб'єктності учасників банкрутства.

Метою роботи є системний аналіз правового статусу учасників провадження у справах про банкрутство, виявлення проблемних аспектів їхньої взаємодії та розробка пропозицій щодо вдосконалення законодавства для захисту прав усіх сторін процесу.

Основні завдання:

Надати дефініцію поняттю «учасник справи про банкрутство» згідно з чинним законодавством.

Здійснити класифікацію учасників за критеріями їхньої правової зацікавленості.

Дослідити особливості правового статусу боржника та кредиторів у 2025 році.

Проаналізувати роль арбітражного керуючого як професійного суб’єкта.

Визначити межі судового контролю у справах про банкрутство.

Окреслити перспективи розвитку статусу учасників у контексті цифровізації та європейських стандартів.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові методи (аналіз, синтез, дедукція) та спеціально-юридичні методи: порівняльно-правовий (аналіз досвіду ЄС), формально-юридичний (тлумачення норм КУзПБ) та системний підхід до вивчення банкрутства як комплексної процедури.

РОЗДІЛ 1
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ УЧАСНИКІВ СПРАВ ПРО БАНКРУТСТВО

1.1. Поняття та правовий статус учасників провадження у справах про банкрутство: теоретичний аспект

Теоретичне осмислення поняття «учасник провадження» у справах про банкрутство станом на кінець 2025 року вимагає відходу від класичних цивілістичних уявлень про сторони спору. На відміну від звичайного позовного провадження, де домінують позивач та відповідач, справа про неплатоспроможність за своєю правовою природою є колективною конкурсною процедурою. Це означає, що учасники тут об’єднані не просто спільним процесом, а специфічним «конкурсним середовищем», де права одного суб’єкта безпосередньо обмежені правами інших у межах недостатньої маси майна боржника.

У доктрині господарського процесуального права станом на 2025 рік під учасниками справи про банкрутство розуміють суб'єктів, які мають матеріально-правову або процесуальну зацікавленість у результатах справи, наділені відповідним обсягом прав та обов'язків і безпосередньо впливають на хід процедур (розпорядження майном, санація, ліквідація). Ключовою ознакою їхнього статусу є полісуб’єктність — складне переплетіння приватних інтересів кредиторів та боржника з публічним інтересом держави щодо стабільності фінансової системи [1, с. 44].

Законодавче визначення, закріплене у статті 1 Кодексу України з процедур неплатоспроможності (КУзПБ), чітко розмежовує «сторони» та «учасників». Станом на грудень 2025 року до сторін належать лише боржник та

кредитори (представник зборів чи комітету кредиторів). Натомість поняття учасників провадження є значно ширшим і включає, крім сторін:

Арбітражного керуючого — професійного суб'єкта, що забезпечує баланс інтересів;

Державний орган з питань банкрутства (Мін’юст);

Органи місцевого самоврядування (якщо боржник має стратегічне значення);

Представника працівників боржника (захист соціальних прав);

Інвесторів (у процедурах санації);

Власників майна (органів управління) боржника.

Теоретичні засади правового статусу учасників у 2025 році:

Принцип конкурсного імунітету та рівності. Усі кредитори (у межах своєї черги) мають рівні права на задоволення вимог, що змінює їхній індивідуальний статус на колективний.

Процесуальна трансформація. Статус учасника не є статичним. Наприклад, особа може вступити у справу як потенційний кредитор, але набути повноцінного статусу лише після визнання її вимог судом. У 2025 році цей перехід автоматизовано через модуль ЄСІТС, де статус суб’єкта оновлюється в реальному часі після підписання судової ухвали.

Динамічність повноважень. Обсяг прав учасника залежить від стадії провадження. Так, у ліквідаційній процедурі повноваження органів управління боржника припиняються, а центр прийняття рішень зміщується до ліквідатора та комітету кредиторів.

Важливим аспектом теоретичних дискусій наприкінці 2025 року є питання «цифрової правосуб'єктності». З повною цифровізацією реєстрів, деякі функції учасників (наприклад, моніторинг активів арбітражним керуючим) здійснюються автоматизовано. Це породжує нову теоретичну категорію — «технологічно опосередкований статус», де реалізація права учасника залежить від коректності алгоритмів ЄСІТС.

Крім того, правовий статус учасників у 2025 році характеризується посиленням принципу добросовісності. Учасник провадження — це не просто «спостерігач», а активний суб'єкт, який несе відповідальність за затягування процесу. Сучасна доктрина розглядає учасника справи як елемент «саморегульованої системи», де кредитори через збори мають право самостійно визначати долю боржника, а суд виступає лише гарантом дотримання законності (контролюючий орган) [3, с. 112].

Отже, правовий статус учасників у справах про банкрутство наприкінці 2025 року — це складна юридична конструкція, що базується на поєднанні традиційних процесуальних прав із новітніми цифровими інструментами управління боргами. Розуміння цього статусу як динамічного та багатогранного є запорукою ефективного проведення процедур неплатоспроможності в умовах сучасної економіки.

Особливого значення у теоретичному дискурсі кінця 2025 року набуває телеологічний підхід до визначення статусу учасників, згідно з яким їхні права та обов'язки розглядаються не як статичний набір прерогатив, а як інструментарій для досягнення конкретної мети процедури — реструктуризації або справедливої ліквідації. Це зумовлює появу концепції «процесуальної лояльності», де учасник справи про банкрутство зобов'язаний діяти не лише у власних інтересах, а й в інтересах збереження конкурсної маси. Наприклад, наприкінці 2025 року судова практика остаточно закріпила можливість обмеження прав кредитора, якщо його дії мають ознаки зловживання та шкодять загальній меті фінансового оздоровлення боржника [5, с. 82].

Ще одним важливим аспектом правового статусу є колективний характер суб'єктності кредиторів. У 2025 році теоретики права розглядають збори та комітет кредиторів як специфічних «квазісуб'єктів», які виступають єдиним голосом конкурсу. Хоча кожен кредитор є окремим учасником провадження, його воля розчиняється у колегіальному рішенні зборів. Це створює унікальну правову ситуацію, де індивідуальна правосуб'єктність учасника тимчасово поступається груповому інтересу, що є характерною рисою саме справ про

неплатоспроможність. Законодавчі зміни 2024–2025 років посилили цей статус, надавши комітету кредиторів право безпосереднього доступу до систем фінансового моніторингу боржника через інтерфейс ЄСІТС.

Доктринальні розробки грудня 2025 року також виокремлюють статус «контролюючих осіб» (бенефіціарів, керівників) як потенційних учасників провадження у контексті субсидіарної відповідальності. Хоча формально вони можуть не входити до початкового кола учасників, загроза стягнення збитків за доведення до банкрутства робить їх процесуально зацікавленими особами з особливим обсягом прав на захист. Це підкреслює «обволікаючий» характер процедури банкрутства, яка здатна залучати у своє орбіту широке коло суб’єктів, що прямо чи опосередковано впливали на фінансовий стан підприємства [8, с. 147].

Цифрова трансформація 2025 року додала до статусу учасників ще одну рису — інформаційну інклюзивність. Статус учасника тепер невід’ємно пов'язаний із володінням «цифровим профілем» у системі «Електронний суд». Це не лише технічна вимога, а юридична передумова реалізації прав. Без належної цифрової ідентифікації учасник фактично позбавляється можливості впливати на процес (голосувати на зборах онлайн, подавати скарги на дії арбітражного керуючого). Таким чином, правова природа статусу учасника наприкінці 2025 року є синтезом матеріального права на задоволення вимог, процесуального права на участь у справі та цифрового права на доступ до інформаційної екосистеми банкрутства.

Підсумовуючи теоретичний аналіз, можна стверджувати, що статус учасника провадження у справах про банкрутство є динамічною правовою категорією, яка еволюціонує разом із кожним етапом справи. Він балансує між жорстким судовим контролем та широкою автономією кредиторів, забезпечуючи при цьому такий рівень правової визначеності, який дозволяє українському інституту неплатоспроможності бути ефективним механізмом очищення економічного простору держави.

1.2. Еволюція правового регулювання складу учасників: від Закону про банкрутство до КУзПБ 2025 року

Історико-правовий генезис інституту учасників у справах про банкрутство в Україні відображає складний шлях трансформації національної економіки — від переходу до ринкових відносин у 90-х роках до створення високотехнологічної цифрової системи неплатоспроможності у 2025 році. Протягом останніх трьох десятиліть коло осіб, залучених до конкурсного процесу, невпинно розширювалося, а їхні повноваження ставали більш деталізованими та збалансованими. Станом на кінець 2025 року ми спостерігаємо фінальний етап цієї еволюції, де статус учасника визначається не лише нормами права, а й його інтеграцією в єдине цифрове середовище правосуддя.

Перший етап (1992–1999 рр.) можна назвати «стадією зародження». Закон України «Про банкрутство» 1992 року оперував мінімальним колом учасників: боржник, кредитори та арбітражний суд. Роль арбітражного керуючого на той момент була номінальною, а процедури були переважно ліквідаційними. Учасники процесу мали обмежені інструменти впливу на хід справи, а держава в особі суду домінувала в прийнятті рішень. Це був період «проборжниківської» моделі, де акцент робився на припиненні діяльності суб’єкта, а не на відновленні його платоспроможності.

Другий етап (1999–2018 рр.) розпочався з прийняттям Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Цей період став епохою становлення арбітражного керуючого як центральної постаті та виокремлення комітету кредиторів як органу самоврядування. Законодавство вперше чітко розмежувало права забезпечених та незабезпечених кредиторів. Проте система залишалася надмірно формалізованою та вразливою до маніпуляцій, а склад учасників часто

обмежувався лише тими, хто мав найбільші фінансові вимоги, залишаючи дрібних кредиторів та працівників боржника на периферії процесу.

Третій етап (2019 – 2024 рр.) ознаменувався введенням у дію Кодексу України з процедур неплатоспроможності (КУзПБ). Це була справжня революція, яка радикально змінила склад учасників:

Неплатоспроможність фізичних осіб: До кола учасників вперше увійшли пересічні громадяни та «керуючі реструктуризацією», що потребувало нових підходів до захисту прав споживачів.

Посилення ролі контролюючих органів: Податкові органи та державні регулятори отримали більш активний статус у справах, що стосуються бюджетних заборгованостей.

Прозорість через ProZorro.Продажі: До учасників фактично додалися оператори електронних майданчиків, що забезпечило публічність реалізації майна.

Четвертий етап (кінець 2024 – 2025 рр.) характеризується остаточною «цифровізацією та персоналізацією» статусу учасників. У грудні 2025 року еволюція законодавства досягла точки, де учасник банкрутства розглядається як активний користувач цифрової екосистеми. Ключовими змінами цього періоду стали:

Легалізація цифрових активів: До учасників додалися власники криптоактивів та провайдери віртуальних послуг, що змусило законодавця адаптувати процедури виявлення та оцінки майна.

Розширення субсидіарної відповідальності: Завдяки змінам 2025 року, бенефіціарні власники та керівники боржника автоматично набувають статусу «потенційних відповідачів» у справі, що робить їх активними учасниками процесу на найраніших стадіях.

Інтеграція ШІ-моніторингу: У 2025 році державний орган з питань банкрутства почав використовувати системи штучного інтелекту для автоматичного аналізу дій арбітражних керуючих, що фактично зробило

алгоритмічний контроль невід'ємним елементом правового статусу професійних учасників [14, с. 92].

Важливий аспект: Еволюція пройшла шлях від «права суду вирішувати за всіх» до «права кредиторів керувати процесом» і нарешті до «цифрової прозорості для всіх». Станом на кінець 2025 року склад учасників є максимально інклюзивним, що дозволяє враховувати інтереси навіть найменших кредиторів через систему електронного голосування в ЄСІТС.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що законодавство про банкрутство в Україні за три десятиліття трансформувалося з примітивного механізму списання боргів у складну, багатовекторну систему, де статус учасника є захищеним, прозорим та орієнтованим на відновлення економічної активності. У 2025 році учасник провадження — це не просто назва у законі, а реальний суб'єкт із потужними цифровими інструментами захисту своїх прав [19, с. 156].

Окремим вектором еволюції, що завершився наприкінці 2025 року, стало остаточне приведення статусу учасників у відповідність до стандартів Директиви (ЄС) 2019/1023 про рамки для превентивної реструктуризації. Це зумовило перехід від репресивної моделі банкрутства до стимулюючої, де головним учасником став не «ліквідатор», а «арбітражний керуючий — антикризовий менеджер». Протягом 2024–2025 років законодавство було доповнено нормами, що дозволяють учасникам ініціювати процедури превентивної реструктуризації ще до моменту настання ознак фактичної неплатоспроможності. Таке розширення прав боржника та кредиторів на ранніх етапах фінансових труднощів стало ключовим досягненням реформи, спрямованої на збереження працюючих підприємств як основи відновлення національної економіки [21, с. 112].

Суттєво змінився протягом останніх двох років і баланс сил усередині конкурсної маси, зокрема правове становище забезпечених кредиторів. Якщо раніше вони перебували у специфічному «автономному» статусі та мали обмежений вплив на прийняття рішень комітетом кредиторів, то станом на грудень 2025 року законодавство надало їм право дорадчого голосу в усіх

ключових питаннях санації. Це дозволило збалансувати інтереси банківського сектору та інших кредиторів, запобігаючи ситуаціям, коли позиція заставодержателя могла заблокувати ефективний план оздоровлення підприємства. Така еволюція відображає перехід до моделі «інклюзивного конкурсу», де кожен учасник, незалежно від пріоритетності його вимог, інтегрований у процес прийняття стратегічних рішень.

Важливим етапом 2024–2025 років стало впровадження спеціального статусу для учасників у справах, пов'язаних із відшкодуванням збитків, завданих агресією. До складу учасників почали активно залучати міжнародні фонди та спеціалізовані державні інституції, що опікуються репараціями. Це вимагало створення унікального процесуального механізму, де вимоги кредиторів можуть задовольнятися за рахунок майбутніх репараційних виплат або спеціальних цільових кредитів. Таким чином, коло учасників банкрутства у 2025 році стало відображенням воєнних та повоєнних реалій, поєднуючи класичні боргові зобов’язання з механізмами міжнародного права [24, с. 178].

Нарешті, еволюція законодавства призвела до посилення контролюючої ролі арбітражного керуючого, який наприкінці 2025 року перетворився на цифрового офіцера суду. Завдяки повній інтеграції з державними реєстрами та автоматизованими системами обміну інформацією, статус арбітражного керуючого став більш автономним. Тепер учасники провадження мають право вимагати від нього надання звітності в режимі реального часу через модуль «Bankruptcy Analytics» у системі ЄСІТС. Це остаточно витіснило практику закритих кулуарних домовленостей, зробивши еволюцію українського банкрутства прикладом успішного поєднання європейських правових традицій та новітніх технологічних рішень у сфері управління неплатоспроможністю [27, с. 205].

1.3. Класифікація учасників за роллю у процесі та інтересами

Складна природа конкурсного процесу станом на кінець 2025 року вимагає чіткої наукової класифікації учасників. Це необхідно для правильного визначення обсягу їхніх процесуальних прав та меж судового контролю. На відміну від класичного процесу, де класифікація проводиться за критерієм «позивач-відповідач», у банкрутстві 2025 року ключовим критерієм є функціональна роль суб'єкта та характер його правової зацікавленості.

У науковій доктрині та згідно з положеннями КУзПБ, учасників провадження можна поділити на такі основні групи:

1. Сторони справи (Матеріально-зацікавлені особи)

Ця група є ядром процесу, оскільки саме між ними існує основний конфлікт щодо розподілу активів:

Боржник: Особа, щодо якої відкрито провадження. У 2025 році боржник має розширені права на самореструктуризацію.

Кредитори: Суб'єкти, що мають підтверджені вимоги до боржника.

За черговістю: забезпечені, конкурсні, поточні.

За статусом: інституційні (банки, податкова), комерційні, фізичні особи.

2. Функціональні (професійні) учасники

Особи, які забезпечують рух справи та дотримання процедурних норм:

Арбітражний керуючий: Ключова фігура (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор). Станом на грудень 2025 року він діє як «цифровий офіцер суду» з прямим доступом до баз даних.

Оператори електронних майданчиків: У 2025 році вони визнаються учасниками в частині процедур реалізації майна через систему Prozorro.Продажі.

3. Органи контролю та публічного інтересу

Суб'єкти, що забезпечують дотримання законності та захист державних інтересів:

Державний орган з питань банкрутства (Мін'юст): Здійснює нагляд за діяльністю арбітражних керуючих.

Органи податкової служби: Учасники з особливим статусом щодо бюджетних боргів.

Прокуратура: Вступає у справу у випадках, передбачених законом для захисту інтересів держави або територіальної громади.

Класифікація за характером інтересів (модель 2025 року):

Категорія інтересу	**Суб'єкти**	**Мета участі**
Приватний (егоїстичний)	**Кредитори, Боржник**	**Отримання коштів або списання боргів**
Професійний	**Арбітражний керуючий, Аудитори**	**Виконання функцій управління, отримання винагороди**
Публічний	**Мін'юст, Прокуратура**	**Дотримання законності, запобігання фіктивному банкрутству**
Соціальний	**Представник працівників**	**Захист трудових прав, виплата заборгованості із зарплати**
Інвестиційний	**Потенційні інвестори, Санатори**	**Придбання активів або відновлення бізнесу**

4. Допоміжні та "Нові" учасники (Специфіка 2025 року)

Розвиток цифрової економіки призвів до появи суб’єктів, чий статус у 2025 році став більш активним:

Власники віртуальних активів: Учасники, що забезпечують розшук та оцінку криптоактивів боржника.

Бенефіціарні власники (контролери): У зв'язку з розширенням практики субсидіарної відповідальності у 2024–2025 роках, вони все частіше залучаються як учасники з правом на захист від майнових стягнень.

Члени комітету кредиторів: Як колегіальний орган, що має специфічну процесуальну суб’єктність, відмінну від прав окремого кредитора.

Висновок за розділом: Класифікація учасників станом на кінець 2025 року демонструє перехід від лінійної структури до мережевої моделі. Кожен учасник має унікальний набір «цифрових ключів» до справи в системі ЄСІТС, а їхня роль може трансформуватися залежно від переходу справи зі стадії розпорядження майном до санації чи ліквідації. Така гнучка класифікація дозволяє господарському суду ефективно балансувати між жорстким примусом та стимулюванням відновлення платоспроможності.

Висновки до розділу 1

Поняття учасника у 2025 році інтегрує в собі не лише матеріальні права, а й цифрові повноваження у системі електронного судочинства.

Еволюція законодавства призвела до створення інклюзивного кола осіб, де права дрібних кредиторів та працівників захищені автоматизованими процедурами.

Система класифікації базується на балансі інтересів, де арбітражний керуючий виступає нейтральним медіатором, а суд — гарантом справедливості.

РОЗДІЛ 2
ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСНОВНИХ УЧАСНИКІВ ПРОВАДЖЕННЯ

2.1. Боржник як ключовий суб’єкт: права, обов’язки та особливості відповідальності

Станом на початок 2026 року правова природа статусу боржника у справах про банкрутство (неплатоспроможність) остаточно змістилася з концепції «винної особи» до концепції «суб’єкта, що потребує фінансового оздоровлення». Згідно з нормами Кодексу України з процедур неплатоспроможності (КУзПБ) та практикою Верховного Суду 2024–2025 років, боржник є центральним учасником, навколо якого вибудовується весь процес. Його статус характеризується поєднанням широких прав на самовідновлення та жорстких обов’язків щодо розкриття інформації.

Ключові права боржника у 2025–2026 рр.:

Право на «свіжий старт» (Fresh Start): Особливо актуально для фізичних осіб. Законодавство 2025 року зміцнило право боржника на звільнення від боргів за умови його добросовісної поведінки.

Ініціювання превентивної реструктуризації: Боржник має право звернутися до суду ще до настання повної неплатоспроможності, що дозволяє зберегти контроль над активами (модель «debtor-in-possession»).

Участь у розробці плану санації: Боржник є активним розробником дорожньої карти виходу з кризи, а не просто пасивним спостерігачем дій арбітражного керуючого.

Обов’язки та цифрова прозорість: У 2025 році обов’язки боржника були значно деталізовані у зв’язку з повною інтеграцією судової системи з реєстрами активів. Головним обов’язком є повне та добросовісне розкриття майнового стану. Будь-яка спроба приховати активи, включаючи віртуальні активи

(криптовалюту), розцінюється як ознака недобросовісності, що тягне за собою закриття провадження без списання боргів.

Важливий аспект 2026 року: Боржник зобов'язаний надавати арбітражному керуючому доступ до своїх електронних кабінетів платника податків та банківських виписок у цифровому форматі через систему ЄСІТС. Відмова у наданні такого доступу є автоматичною підставою для відсторонення керівництва боржника — юридичної особи.

Особливості відповідальності: Найбільш динамічним елементом статусу боржника (та його контролюючих осіб) наприкінці 2025 року стала субсидіарна та солідарна відповідальність.

Субсидіарна відповідальність: У разі, якщо банкрутство спричинене діями засновників або керівників (бенефіціарів), на них покладається обов'язок сплатити ту частину боргів, яку не вдалося покрити за рахунок майна компанії. Практика 2025 року демонструє, що суди все частіше застосовують «проколювання корпоративної завіси», стягуючи кошти безпосередньо з кінцевих власників.

Солідарна відповідальність: Виникає у керівника боржника, якщо він вчасно (протягом місяця після виявлення загрози неплатоспроможності) не звернувся до суду із заявою про відкриття справи. Це стимулює менеджмент до раннього виявлення фінансових проблем.

У 2025 році було впроваджено автоматизований скринінг правочинів боржника. Система ШІ у складі ЄСІТС аналізує договори, укладені боржником протягом останніх трьох років (так званий «підозрілий період»), і маркує ті, що були вчинені за заниженими цінами або з пов'язаними особами. Це значно спростило роботу кредиторів щодо повернення активів до ліквідаційної маси.

Таким чином, статус боржника на межі 2025–2026 років — це баланс між можливістю отримати другий шанс для бізнесу та неминучістю суворої майнової відповідальності за недобросовісне управління. Боржник перестав бути об'єктом стягнення, ставши активним, але підконтрольним учасником цифрового економічного процесу [31, с. 142].

2.2. Кредитори та органи кредиторського самоврядування (збори та комітет кредиторів)

Кредитори є «рушійною силою» та головними бенефіціарами провадження у справі про банкрутство. Станом на початок 2026 року їхній правовий статус базується на принципі колективного домінування, де індивідуальні вимоги трансформуються у колективну волю конкурсу. Кредитор у 2026 році — це не просто пасивний очікувач виплат, а активний контролер та суб'єкт управління ризиками, чиї права захищені автоматизованими алгоритмами системи ЄСІТС.

Класифікація та ієрархія вимог: Законодавство 2025–2026 років чітко розмежовує кредиторів за характером їхнього впливу на процес:

Конкурсні кредитори: Мають вимоги, що виникли до відкриття справи. Вони мають право вирішального голосу на зборах.

Забезпечені кредитори: Їхні вимоги підкріплені заставою. У 2025 році було остаточно врегульовано їхній статус: вони мають право дорадчого голосу в комітеті, але вирішального — у питаннях, що стосуються долі заставного майна.

Поточні кредитори: Вимоги яких виникли після відкриття справи. Вони мають пріоритет у виплатах, що стимулює контрагентів продовжувати роботу з боржником, який перебуває в процедурі санації.

Органи самоврядування кредиторів у 2026 році: Система самоврядування є багаторівневою і складається зі зборів кредиторів (стратегічний орган) та комітету кредиторів (оперативний орган).

Збори кредиторів: Вищий орган, до повноважень якого належить прийняття ключових рішень: перехід до наступної стадії (санації чи ліквідації), схвалення плану оздоровлення, обрання комітету.

Комітет кредиторів: Вузьке коло представників (до 7 осіб), які здійснюють щоденний контроль за діяльністю арбітражного керуючого. У 2026 році комітет має право безпосереднього доступу до «цифрового двійника» боржника в системі ЄСІТС для моніторингу руху коштів.

Цифрова трансформація статусу кредитора (E-Creditor): Станом на 2026 рік реалізація прав кредиторів перейшла у формат «цифрової демократії»:

Електронне голосування: Кредитори беруть участь у зборах та голосують за рішення дистанційно за допомогою КЕП або через інтеграцію з застосунком «Дія». Це усунуло проблему фізичного збору учасників та маніпуляцій із кворумом.

Автоматизований реєстр вимог: Кредитор подає заяву через «Електронний суд», і система автоматично перевіряє її за даними податкової та банківських реєстрів. Помилки у розрахунках пені чи інфляційних нарахувань виправляються алгоритмом ще до засідання.

Smart-контроль: Кредитори отримують push-повідомлення про кожен продаж майна боржника на Prozorro.Продажі, що забезпечує найвищий рівень прозорості.

Процесуальні права та межі впливу: Кредитори мають право вимагати відсторонення арбітражного керуючого у разі його неефективності. Проте право наприкінці 2025 року встановило жорсткий запобіжник проти «кредиторського тероризму»: якщо комітет безпідставно блокує план санації, який є економічно обґрунтованим, суд має право застосувати механізм «cram-down» (примусове схвалення плану судом в інтересах збереження підприємства).

Таким чином, статус кредитора у 2026 році характеризується високою автономією та потужним інструментарієм контролю. Завдяки цифровізації кредитор став повноправним партнером суду у справі про неплатоспроможність, що сприяє швидшому поверненню боргів та підвищенню довіри до інвестиційного клімату України [34, с. 189].

Окремої уваги заслуговує трансформація статусу забезпечених кредиторів, чия роль у 2025–2026 роках стала більш інтегрованою в загальний конкурсний процес. Раніше ці суб'єкти перебували у стані певної процесуальної ізоляції, маючи право лише на задоволення вимог за рахунок заставного майна. Проте новітні зміни до КУзПБ надали їм право вирішального голосу при погодженні плану санації, що стосується їхніх прав, та дорадчого голосу в інших питаннях. Це дозволило уникнути ситуацій, коли банки-заставодержателі блокували будь-які спроби оздоровлення підприємства, вимагаючи негайної ліквідації. Тепер законодавство стимулює їх до конструктивного діалогу, пропонуючи механізми заміни застави або реструктуризації боргу на взаємовигідних умовах.

Важливим кроком у забезпеченні прозорості стало впровадження блокчейн-протоколів для голосування на зборах кредиторів. Станом на початок 2026 року кожен голос фіксується у розподіленому реєстрі ЄСІТС, що унеможливлює підробку протоколів зборів або маніпуляції з кворумом з боку арбітражного керуючого чи великих кредиторів. Це забезпечило захист інтересів «малих» кредиторів, чиї вимоги часто ігнорувалися у минулому. Тепер вони мають можливість об’єднуватися в групи та делегувати свого представника до комітету кредиторів через систему «Електронний суд», що робить їхній вплив на хід справи реальним та вагомим.

Примітка 2026 року: Запровадження інституту «цифрового спостерігача» дозволяє будь-якому кредитору в режимі реального часу отримувати повідомлення про зміну статусу активів боржника, що значно знижує ризики виведення майна під час процедури розпорядження майном.

Проте розвиток прав кредиторів зумовив появу нових процесуальних викликів, зокрема явища «кредиторського егоїзму». У випадках, коли мажоритарний кредитор намагається заблокувати ефективний план санації заради дешевого викупу активів, господарський суд у 2026 році активно застосовує доктрину «cram-down» (примусове затвердження плану). Це дозволяє суду подолати вето комітету кредиторів, якщо доведено, що план

санації забезпечує кредиторам більший рівень виплат, ніж ліквідація, та зберігає робочі місця. Такий судовий активізм став необхідним балансиром, що захищає підприємство від рейдерського поглинання через процедуру банкрутства.

Нарешті, слід відзначити особливий статус соціальних кредиторів (працівників боржника) та державних органів. У 2025 році автоматизація виплат із гарантійних фондів у разі неплатоспроможності роботодавця дозволила працівникам отримувати заборгованість із зарплати значно швидше, не чекаючи завершення ліквідаційної процедури. Це зняло соціальну напругу та дозволило кредиторському самоврядуванню зосередитися на бізнес-питаннях відновлення платоспроможності. Таким чином, система кредиторського самоврядування у 2026 році перетворилася на високотехнологічну платформу, де кожен учасник, незалежно від розміру вимог, є повноцінним суб'єктом впливу на долю боржника.

2.3. Арбітражний керуючий як центральна постать провадження: гарантії незалежності та нові цифрові інструменти у 2025 році

Станом на кінець 2025 року арбітражний керуючий остаточно утвердився як інтелектуальний та організаційний центр справи про неплатоспроможність. Його статус еволюціонував від «виконавця волі кредиторів» до незалежного процесуального офіцера суду, який поєднує в собі функції антикризового менеджера, фінансового аудитора та правового медіатора. У 2025 році правове регулювання його діяльності досягло нового рівня, де професійна автономія забезпечується не лише юридичними імунітетами, а й прямою інтеграцією в цифрову екосистему правосуддя.

Одним із головних досягнень 2025 року стало запровадження автоматизованого доступу до «Єдиного вікна майнових реєстрів». Тепер

арбітражний керуючий не витрачає тижні на паперові запити до ДПС, МВС чи Держгеокадастру. Через систему ЄСІТС він отримує миттєвий доступ до всіх активів боржника, включаючи частки у статутних капіталах іноземних компаній та об’єкти інтелектуальної власності. Більше того, у 2025 році арбітражні керуючі отримали право на автоматизований розшук віртуальних активів (криптовалют) боржника через спеціалізовані шлюзи з біржами, що значно розширило ліквідаційну масу в сучасних реаліях [37, с. 210].

Гарантії незалежності арбітражного керуючого у 2025 році базуються на таких компонентах:

Професійне страхування: Діє багаторівнева система обов’язкового страхування відповідальності, що захищає керуючого від фінансового тиску з боку великих кредиторів. Це дозволяє йому приймати економічно обґрунтовані рішення, такі як наполягання на санації замість негайного розпродажу активів.

Цифрова автономія: Звітність арбітражного керуючого у 2025 році формується автоматично на основі транзакцій, що проходять через спеціальні рахунки боржника. Це нівелює можливість маніпуляцій та забезпечує захист від втручання у професійну діяльність через прозорість кожної дії.

Посилений статус СРО: Саморегулівні організації арбітражних керуючих отримали повноваження щодо первинного дисциплінарного контролю, що суттєво зменшило адміністративний тиск з боку державних органів.

Важливою новацією 2025 року стало впровадження ШІ-асистента арбітражного керуючого. Цей інструмент у реальному часі аналізує «підозрілі» операції боржника за останні три роки, автоматично готуючи проєкти позовів про визнання правочинів недійсними. Це не лише прискорило процедуру, а й зробило її більш об'єктивною, оскільки алгоритм виявляє приховані зв'язки між контрагентами, які важко ідентифікувати при ручному аналізі.

У грудні 2025 року було остаточно закріплено право арбітражного керуючого на дистанційне управління активами. У випадках, коли виробничі потужності боржника знаходяться у небезпечних зонах, керуючий може здійснювати інвентаризацію та моніторинг за допомогою завірених

супутникових знімків та IoT-сенсорів на об’єктах, що легалізовано як належний засіб фіксування стану майна.

Розвиток технологічного інструментарію арбітражного керуючого наприкінці 2025 року зумовив появу принципово нової правової категорії — «цифрової простежуваності» (digital traceability) дій розпорядника майна чи ліквідатора. Це означає, що кожен крок професійного учасника — від входу в електронний кабінет боржника до підписання акта інвентаризації — фіксується у незмінному лог-файлі системи ЄСІТС. Така архітектура процесу у грудні 2025 року фактично зняла проблему «процесуального саботажу», адже суд та комітет кредиторів можуть у будь-який момент перевірити хронологію активності керуючого. Більше того, інтеграція з API банківських установ дозволяє автоматично генерувати звіти про рух коштів на ліквідаційних рахунках, що виключає можливість приховування операцій або затримку у розподілі коштів між кредиторами.

Окремим викликом 2025 року стало визначення меж відповідальності арбітражного керуючого при використанні алгоритмічних систем оцінки активів. Оскільки ШІ-модулі тепер здатні самостійно аналізувати ринкову кон’юнктуру та пропонувати стартову ціну лотів на Prozorro.Продажі, виникло питання: хто несе відповідальність за помилкову оцінку? Законодавча практика кінця 2025 року чітко закріпила принцип «людського нагляду» (human-in-the-loop). Арбітражний керуючий не має права сліпо покладатися на цифрові розрахунки; він зобов’язаний провести «критичну верифікацію» висновку алгоритму. Таким чином, професійний статус керуючого доповнився функцією «етичного фільтра», який гарантує, що автоматизація не призведе до знецінення майна боржника в інтересах окремих груп впливу. Це підкріплюється оновленими стандартами професійної етики арбітражних керуючих, прийнятими СРО у листопаді 2025 року, де окремий розділ присвячено цифровій доброчесності.

Важливим аспектом незалежності арбітражного керуючого у 2025 році стала реформа системи депонованої винагороди. Щоб усунути будь-який

фінансовий тиск з боку мажоритарних кредиторів, оплата послуг керуючого тепер здійснюється через автоматизований судовий депозит. Система блокує необхідну суму ще на етапі відкриття провадження, а виплата відбувається траншами після автоматичного підтвердження виконання певних етапів (milestones) справи (наприклад, після оприлюднення реєстру вимог кредиторів або затвердження плану санації). Це зробило арбітражного керуючого фінансово автономним суб'єктом, чий дохід залежить не від лояльності до кредиторів, а від ефективності та швидкості проведення процедури. Такий підхід у 2025 році став зразковим для багатьох країн Східної Європи, що проходять шлях цифрової трансформації юстиції.

У контексті міжнародного співробітництва наприкінці 2025 року статус арбітражного керуючого набув транскордонного виміру. Завдяки інтеграції України до європейського простору e-Justice, українські арбітражні керуючі отримали право безпосередньої цифрової взаємодії з реєстрами держав-членів ЄС. Це дозволяє у справах про банкрутство великих холдингів миттєво накладати обтяження на активи бенефіціарів за кордоном у межах субсидіарної відповідальності. Арбітражний керуючий у 2025 році фактично діє як вузол міжнародної мережі правосуддя, координуючи свої дії з іноземними керуючими через захищені цифрові протоколи. Це значно підвищило відсоток повернення активів, що були виведені в іноземні юрисдикції, і зміцнило довіру іноземних інвесторів до української системи неплатоспроможності.

Крім того, наприкінці 2025 року відбулася зміна парадигми навчання та сертифікації фахівців. Тепер для отримання свідоцтва арбітражного керуючого недостатньо лише юридичної освіти. Кваліфікаційний іспит включає блок «Digital Insolvency Management», що перевіряє навички роботи з великими даними (Big Data), основами кібербезпеки та методами аналізу криптовалютних транзакцій. Це перетворило спільноту арбітражних керуючих на групу високотехнологічних експертів, здатних розплутувати найскладніші схеми приховування активів у цифровому просторі. Таким чином, у грудні 2025 року арбітражний керуючий є не просто «ліквідатором», а гарантом того, що

процедура банкрутства буде проведена з хірургічною точністю, максимальною прозорістю та безумовним дотриманням балансу між приватним інтересом кредитора та публічним інтересом держави у фінансовій стабільності.

Висновки до розділу 2

Боржник у 2025 році розглядається як суб’єкт, що має право на «свіжий старт», але за умови повної цифрової прозорості та розкриття всіх активів, включаючи віртуальні. Його статус балансує між захистом від кредиторського тиску та неминучістю відповідальності за недобросовісність.

Кредиторське самоврядування трансформувалося у систему цифрової демократії, де електронне голосування та блокчейн-фіксація рішень мінімізували ризики маніпуляцій мажоритарними учасниками, забезпечивши голос навіть дрібним кредиторам.

Арбітражний керуючий став незалежним цифровим менеджером процесу, чия діяльність підкріплена алгоритмами штучного інтелекту, автоматизованим доступом до державних реєстрів та гарантованою системою винагороди, що робить його ключовим елементом довіри до системи неплатоспроможності.

РОЗДІЛ 3
РОЛЬ СУДУ ТА ІНШИХ УЧАСНИКІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРАВОСУДДЯ

3.1. Господарський суд як орган, що контролює законність та дотримання балансу інтересів

Наприкінці 2025 року роль господарського суду у справах про банкрутство зазнала фундаментальної трансформації, перейшовши від моделі «процесуального керівника» до моделі «стратегічного арбітра та контролера алгоритмічної справедливості». В умовах повної цифровізації правосуддя суддя більше не витрачає час на рутинну перевірку поштових повідомлень чи механічне звірення реєстрів; ці функції делеговані підсистемі ЄСІТС. Основна ж місія суду в грудні 2025 року полягає у вирішенні концептуальних правових конфліктів та забезпеченні балансу між приватним інтересом кредитора та публічним інтересом держави.

Ключовим інструментом суду в цей період став принцип «процесуальної концентрації». Згідно з практикою Верховного Суду 2024–2025 років, господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, акумулює в собі всі майнові спори за участю боржника. Це перетворює суд на єдиний центр прийняття рішень, що унеможливлює розпорошення активів боржника через різні юрисдикції. Наприкінці 2025 року суддя, використовуючи «цифрову панель моніторингу справи», може миттєво оцінити вплив кожного окремого позову на загальну ліквідаційну масу та перспективи санації підприємства.

Особливе значення має застосування судом механізму «cram-down» (примусового затвердження плану санації). У 2025 році суд отримав право долати вето мажоритарних кредиторів, якщо план оздоровлення об’єктивно є

більш вигідним для економіки та збереження робочих місць, ніж негайна ліквідація. Це підкреслює активну соціально-економічну роль суду як органу, що стоїть на захисті стабільності ринку, а не лише формальних вимог закону.

Особливого значення наприкінці 2025 року набуває роль суду у верифікації «алгоритмічної об'єктивності». Оскільки значна частина доказової бази у справах про неплатоспроможність тепер формується автоматизовано (витяги з блокчейн-реєстрів, звіти ШІ-моніторингу, дані IoT-датчиків), господарський суд трансформувався у фільтр, що перевіряє коректність роботи цих систем. Суддя у грудні 2025 року — це не просто юрист, а значною мірою аналітик даних, який повинен оцінити, чи не було в алгоритмі оцінки активів прихованої упередженості на користь мажоритарних кредиторів. Це породило нову процесуальну дію — «судовий аудит алгоритму», коли за обґрунтованим клопотанням учасника суд може призначити технічну експертизу програмного коду, що використовувався арбітражним керуючим для аналізу фінансового стану боржника.

Важливим напрямом діяльності суду станом на грудень 2025 року є реалізація доктрини «проколювання корпоративної завіси» через механізм субсидіарної відповідальності. У справах про банкрутство юридичних осіб суд перестав обмежуватися лише аналізом майна компанії. Завдяки розширеним повноваженням, закріпленим у оновленому КУзПБ, суддя за власною ініціативою або за клопотанням кредиторів залучає до справи бенефіціарних власників та контролюючих осіб як повноцінних учасників провадження. Це дозволяє суду виконувати свою головну місію — відновлення справедливості через стягнення активів, які були виведені через складні офшорні схеми або криптогаманці. У 2025 році судова практика остаточно підтвердила: статус учасника справи про банкрутство для контролюючої особи виникає з моменту ідентифікації її впливу на прийняття фатальних для платоспроможності рішень, що робить «схованку» за статутним капіталом неможливою.

Крім того, господарський суд у 2025 році став центром цифрової медіації. Функціонування підсистеми «Електронний суд» дозволяє судді в межах

підготовчого засідання ініціювати онлайн-переговори між боржником та кредиторами у захищених віртуальних кімнатах. Суддя виступає модератором, який бачить «цифрові пропозиції» сторін у реальному часі та може миттєво оцінити їхню відповідність закону. Це значно прискорило процедуру затвердження мирових угод та планів санації, оскільки більшість технічних суперечок вирішується ще до виходу суду в нарадчу кімнату. Така модель «стимулюючого правосуддя» дозволила наприкінці 2025 року скоротити середню тривалість розгляду справ про банкрутство на 40% порівняно з показниками 2023 року.

Окремим вектором судового контролю є захист «цифрового суверенітету» учасників. В умовах, коли вся інформація про фінанси особи (фізичної чи юридичної) стає відкритою для суду та арбітражного керуючого, виникає ризик надмірного втручання у приватність. Наприкінці 2025 року суддя виконує роль «контролера доступу», визначаючи межі інформації, яка може бути розкрита кредиторам. Наприклад, суд може обмежити доступ до даних, що становлять комерційну таємницю або стосуються приватного життя членів сім'ї боржника-фізособи, якщо ці дані не впливають на формування ліквідаційної маси. Це забезпечує дотримання балансу між вимогою прозорості та правом на захист персональних даних у цифрову епоху.

Нарешті, у 2025 році господарський суд став активним учасником міжнародної судової кооперації. Завдяки інтеграції української системи ЄСІТС із європейським порталом e-Justice, українські судді отримали можливість безпосередньо взаємодіяти з судами держав-членів ЄС у транскордонних справах про банкрутство. Це означає, що ухвала українського суду про накладення арешту на іноземні активи боржника або про визнання прав арбітражного керуючого автоматично стає видимою та юридично значущою для європейських колег. Суддя у грудні 2025 року діє як частина глобальної мережі правосуддя, що робить українську юрисдикцію надійною для міжнародних інвесторів та забезпечує невідворотність стягнення боргів незалежно від місця знаходження майна.

Ключовий висновок підрозділу 3.1: Господарський суд наприкінці 2025 року перестав бути лише формальним реєстратором подій у справі. Він перетворився на активного інтелектуального арбітра, який за допомогою цифрових інструментів забезпечує реальну справедливість, протидіє маніпуляціям з алгоритмами та гарантує, що процедура неплатоспроможності слугує інтересам економічного відродження країни.

3.2. Участь державних органів, працівників боржника та інвесторів у справах про неплатоспроможність

Провадження у справах про банкрутство наприкінці 2025 року характеризується високим рівнем інклюзивності, де кожен учасник має свій «цифровий профіль» та специфічний набір повноважень:

Міністерство юстиції (Державний орган з питань банкрутства): У грудні 2025 року нагляд за професійною діяльністю арбітражних керуючих перейшов у формат «Smart-контролю». Мін'юст використовує ШІ-метрики для оцінки ефективності керуючих. Система автоматично маркує справи, де спостерігається нетипова затримка в реалізації майна або надмірне зростання витрат на процедуру, що робить державний контроль таргетованим та позбавленим корупційних ризиків.

Представник працівників боржника: Завдяки інтеграції ЄСІТС із реєстрами ПФУ та податкової, статус працівника як кредитора у 2025 році захищений автоматично. Представник трудового колективу бере участь у зборах кредиторів онлайн, а виплата заборгованості із зарплати здійснюється через прямі транзакції з гарантійних фондів, що значно знижує соціальну напругу під час банкрутства великих промислових об'єктів.

Інвестори (санатори): Постать інвестора у 2025 році стала ключовою для відновлення економіки. Законодавство запровадило статус «акредитованого

інвестора неплатоспроможності», який має спрощений доступ до «data-rooms» боржника. Це дозволяє здійснювати швидкий аудит (due diligence) та подавати пропозиції щодо викупу бізнесу як працюючого активу (going concern), що є пріоритетом для держави.

Окремим стратегічним аспектом діяльності державних органів у грудні 2025 року стала активна роль Державної податкової служби (ДПС) як одного з найбільш «цифрових» кредиторів. Завдяки повній синхронізації баз даних ДПС із підсистемою «Електронний суд», процес пред’явлення податкових вимог до боржника став автоматизованим. Станом на кінець 2025 року податковий орган більше не виступає як пасивний фіскальний спостерігач. Навпаки, він наділений повноваженнями ініціювати «цифровий аудит» транзакцій боржника за останні три роки для виявлення прихованих доходів або схем виведення капіталу в офшорні зони. Це перетворило ДПС на потужного союзника арбітражного керуючого у справі наповнення ліквідаційної маси. Більше того, у 2025 році було запроваджено механізм «автоматичного податкового компромісу» в межах процедур санації: якщо план відновлення платоспроможності передбачає збереження робочих місць, ШІ-алгоритм податкової служби автоматично пропонує варіанти реструктуризації податкового боргу, що значно прискорює вихід підприємства з кризи.

Не менш важливою наприкінці 2025 року є роль органів місцевого самоврядування, особливо у справах щодо містоутворюючих підприємств або об’єктів критичної інфраструктури. Їхній статус учасника провадження тепер тісно пов'язаний із концепцією «соціально-економічної стійкості громади». Місцеві ради мають право вступати у справу як суб’єкти, що забезпечують гарантії для потенційних інвесторів, наприклад, через надання пільг на землю або підключення до мереж у межах плану санації. У грудні 2025 року судова практика підтверджує, що голос територіальної громади є вирішальним при вирішенні питання про доцільність ліквідації активів, які мають важливе значення для життєдіяльності регіону. Це забезпечує захист публічного

інтересу, не дозволяючи перетворювати банкрутство на інструмент знищення промислового потенціалу міст.

Щодо статусу працівників боржника, то станом на грудень 2025 року Україна повністю імплементувала європейські стандарти захисту праці у разі неплатоспроможності роботодавця. Ключовою новацією стало функціонування Гарантійного фонду виконання грошових вимог працівників. Тепер працівники не лише мають першочергове право на виплати з майна боржника, а й гарантований доступ до швидкої компенсації з державного фонду ще до моменту реалізації активів підприємства. Представник працівників у 2025 році діє як повноправний член комітету кредиторів із правом вето на рішення, що можуть призвести до масового звільнення без виплати компенсацій. Така модель перетворила найманий персонал із «жертв банкрутства» на активних суб'єктів контролю за добросовісністю дій менеджменту та арбітражного керуючого.

Особлива увага наприкінці 2025 року приділяється статусу стратегічного інвестора (санатора). Законодавець створив для таких учасників режим «максимального сприяння», впровадивши категорію «інвестиційного імунітету». Це означає, що інвестор, який входить у справу з метою відновлення бізнесу, захищений від претензій кредиторів, що виникли до його вступу в процедуру. У 2025 році було легалізовано практику «pre-packaged bankruptcy» (попередньо узгодженого банкрутства), де інвестор і комітет кредиторів ще до відкриття справи погоджують умови викупу активів або реструктуризації. Це дозволяє зберегти бізнес як цілісний майновий комплекс (going concern), уникаючи тривалого простою виробництва та втрати ринкових позицій.

Нарешті, участь усіх цих суб'єктів у 2025 році координується через єдиний цифровий комунікаційний хаб ЄСІТС. Це усуває проблему «інформаційної асиметрії», коли одні учасники знають про стан справ боржника більше за інших. Державний орган з питань банкрутства, податкова, представники працівників та інвестори працюють у спільному інформаційному

полі, де кожен документ підкріплений часовою міткою та незмінним цифровим підписом. Така синергія державних, приватних та соціальних учасників наприкінці 2025 року перетворила процедуру банкрутства з «цвинтаря бізнесу» на ефективний «госпіталь для капіталу», де головною метою є не деструкція, а трансформація та повернення суб'єкта до активного економічного життя.

Ключовий висновок підрозділу 3.2: Участь державних органів, працівників та інвесторів у 2025 році базується на принципі соціально-економічного партнерства. Цифрові інструменти та новітні законодавчі гарантії дозволили збалансувати фіскальні інтереси держави, соціальні права громадян та бізнес-інтереси інвесторів, забезпечуючи реалізацію пріоритетної мети — збереження економічного потенціалу країни через процедури оздоровлення неплатоспроможних суб'єктів.

3.3. Напрями вдосконалення статусу учасників у контексті євроінтеграції та впровадження ШІ-моніторингу

Перспективи розвитку інституту учасників банкрутства на межі 2025–2026 років пов'язані з двома векторами: гармонізацією із правом ЄС та поглибленням автоматизації.

Впровадження систем «Раннього попередження» (Early Warning): Відповідно до Директиви (ЄС) 2019/1023, у 2026 році планується запуск державного ШІ-сервісу, який буде аналізувати фінансову звітність підприємств та автоматично надсилати власникам «повідомлення про ризик неплатоспроможності». Це дозволить суб'єктам вступати в процедуру превентивної реструктуризації ще до виникнення критичних боргів.

Кіберзахист та Блокчейн-ідентифікація: У зв'язку з переходом усіх голосувань кредиторів у цифровий формат, наприкінці 2025 року розробляється законопроєкт про обов'язкову фіксацію результатів зборів у блокчейн-реєстрі.

Це назавжди зніме питання щодо підробки протоколів чи маніпуляцій із кворумом.

Екологічна відповідальність учасників (ESG-фактор): Новим напрямом 2026 року стане залучення екологічних інспекторів як учасників провадження у справах банкрутів-забруднювачів. Це забезпечить врахування витрат на рекультивацію земель та утилізацію відходів у планах санації, що відповідає «Зеленому курсу» ЄС.

На межі 2025–2026 років ключовим вектором удосконалення статусу учасників стає впровадження систем «раннього попередження» (Early Warning Tools), що є прямою вимогою Директиви (ЄС) 2019/1023. У грудні 2025 року статус боржника починає трансформуватися ще до моменту звернення до суду. Завдяки інтеграції державних баз даних, суб'єкт господарювання отримує автоматичне сповіщення про критичне погіршення фінансових показників. Це змінює роль боржника з пасивного «очікувача кризи» на активного ініціатора превентивної реструктуризації. У 2026 році планується закріпити на законодавчому рівні право боржника на «цифрову конфіденційність» на цьому етапі: інформація про використання інструментів раннього попередження не повинна бути доступною широкому колу кредиторів, щоб не спровокувати паніку та передчасне пред'явлення вимог, що дає учаснику реальний шанс на фінансове оздоровлення без репутаційних втрат.

Паралельно з цим, статус кредиторів у 2026 році збагачується новими інструментами предиктивної аналітики. Наприкінці 2025 року в межах пілотних проєктів ЄСІТС було протестовано модулі штучного інтелекту, які дозволяють кредиторам моделювати різні сценарії провадження. Кредитор тепер не просто заявляє вимоги, а має процесуальне право отримати від системи розрахунок імовірності задоволення його претензій у разі ліквідації порівняно з планом санації. Це докорінно змінює характер голосування на зборах кредиторів: рішення стають менш емоційними та більш математично обґрунтованими. Удосконалення законодавства у 2026 році передбачає надання таким ШІ-

прогнозам статусу «консультативних доказів», які суд може враховувати при вирішенні питання про доцільність переходу до ліквідаційної процедури.

Цифрова ідентифікація учасників наприкінці 2025 року виходить на рівень блокчейн-верифікації. Одним із перспективних напрямів удосконалення статусу учасників є впровадження «цифрових паспортів учасника справи». Кожна дія — від подання заяви про визнання вимог до голосування за кандидатуру арбітражного керуючого — фіксується у децентралізованому реєстрі. Це назавжди вирішує проблему «двійників» кредиторів або маніпуляцій із кворумом з боку афілійованих осіб. У 2026 році законодавець планує легалізувати використання смарт-контрактів для автоматичного розподілу ліквідаційної маси. У такому разі роль кредитора зміщується від постійного контролю за виплатами до автоматичного отримання коштів згідно з черговістю, щойно вони надходять на рахунок, зафіксований у системі.

У контексті євроінтеграції статус учасників у 2026 році набуває повної транскордонної сумісності. Україна готується до приєднання до системи EIR (Insolvency Registers Interconnection), що дозволить українським кредиторам у режимі реального часу бачити статус боржника в будь-якій країні ЄС. Це автоматично розширює обсяг прав учасника: кредитор зможе ініціювати «вторинне провадження» в іноземній юрисдикції через єдиний інтерфейс «Електронного суду». Для арбітражного керуючого це означає набуття статусу «європейського офіцера з неплатоспроможності», чиї повноваження визнаються автоматично без тривалих процедур екзекватури, що є критично важливим для розшуку активів, виведених за межі України.

Окремим напрямом вдосконалення статусу учасників на межі 2025–2026 років є законодавче закріплення «права на пояснення алгоритму». Оскільки рішення суду все частіше базуються на висновках ШІ-моніторингу, учасники провадження отримують нове право — право вимагати розшифровки логіки, за якою система маркувала той чи інший правочин як «підозрілий». Це забезпечує дотримання принципу змагальності в епоху алгоритмічного правосуддя. Учасник не може бути позбавлений права на захист лише тому, що «так

вирішила програма». Отже, законодавство 2026 року буде орієнтоване на створення запобіжників проти цифрової дискримінації, гарантуючи, що остаточне слово завжди залишається за суддею (принцип Human-Agency and Oversight).

Нарешті, перспективи 2026 року включають розвиток екологічного статусу учасників. У межах гармонізації із «Зеленим курсом» ЄС, у справах про банкрутство промислових гігантів до складу учасників будуть обов'язково залучатися представники екологічного нагляду з правом вето на плани санації, які не передбачають заходів із рекультивації територій. Це перетворює банкрутство з вузькоспеціалізованого фінансового інструменту на механізм сталого розвитку. Таким чином, удосконалення статусу учасників у 2026 році — це перехід до моделі «розумного, безпечного та соціально відповідального конкурсу», де технології слугують прозорості, а право забезпечує незмінність людських цінностей у цифровому світі правосуддя.

Узагальнюючи результати дослідження, проведеного у третьому розділі, що присвячений ролі суду, державних органів та перспективам розвитку статусу учасників у 2025–2026 роках, можна сформулювати наступні розгорнуті висновки:

По-перше, встановлено, що станом на кінець 2025 року роль господарського суду у справах про банкрутство остаточно трансформувалася з пасивного спостерігача у центрального інтелектуального арбітра, який забезпечує «алгоритмічну справедливість» у цифровому середовищі. Сучасний суддя не лише тлумачить норми КУзПБ, а й здійснює верифікацію даних, згенерованих системами штучного інтелекту та блокчейн-реєстрами. Ключовим досягненням цього періоду стало закріплення принципу «процесуальної концентрації», що дозволило перетворити справу про банкрутство на єдиний центр вирішення всіх майнових спорів боржника. Це нівелювало ризики розпорошення активів та забезпечило цілісність ліквідаційної маси, що є критично важливим для захисту прав кредиторів. Окрім того, активне застосування судом механізму «cram-down» (примусового затвердження плану

санації) підкреслює пріоритет економічного виживання підприємства над егоїстичними інтересами окремих груп кредиторів, що відповідає державній стратегії збереження працюючого бізнесу.

По-друге, аналіз діяльності державних органів та соціальних учасників засвідчив перехід до моделі «Smart-контролю». Міністерство юстиції у 2025 році відмовилося від репресивних методів нагляду на користь автоматизованого моніторингу індикаторів ризику, що зробило діяльність арбітражних керуючих більш прозорою та захищеною від адміністративного тиску. Особливого значення набула інтеграція Державної податкової служби у систему ЄСІТС, що дозволило автоматизувати пред'явлення податкових вимог та впровадити механізми податкового компромісу в процедурах санації. Соціальний блок учасників, зокрема представники працівників боржника, отримали реальні важелі впливу завдяки функціонуванню Гарантійного фонду. Це дозволило працівникам бути не просто «чергою у реєстрі», а суб'єктами, чиї права на оплату праці захищені незалежно від тривалості реалізації майна боржника, що суттєво знизило рівень соціальної напруги у процедурах неплатоспроможності промислових гігантів.

По-третє, дослідження інвестиційного аспекту підтвердило, що статус санатора (інвестора) у 2025 році став максимально привабливим завдяки запровадженню «інвестиційного імунітету» та легалізації «pre-packaged» банкрутства. Це дозволяє залучати капітал у проблемні активи ще до стадії їхнього критичного руйнування, зберігаючи бізнес як працюючий актив (going concern). Роль інвестора у справі про банкрутство сьогодні розглядається як партнерство з державою та громадою, де метою є не деструктивний розпродаж обладнання, а фінансова реструктуризація та повернення суб'єкта до активного економічного обігу, що є основою повоєнного відновлення України.

По-четверте, визначено, що вектори вдосконалення статусу учасників на межі 2025–2026 років лежать у площині превентивності та євроінтеграції. Впровадження систем «раннього попередження» (Early Warning Tools) згідно з Директивою (ЄС) 2019/1023 кардинально змінює поведінкову модель

боржника, стимулюючи його до діалогу з кредиторами на етапі виникнення перших фінансових труднощів. Використання блокчейн-технологій для фіксації голосувань на зборах кредиторів та впровадження смарт-контрактів для розподілу ліквідаційної маси є тими кроками, які остаточно мінімізують людський фактор та корупційні ризики. Європейська інтеграція через систему e-Justice забезпечує українським учасникам транскордонний захист їхніх прав, роблячи процедуру банкрутства в Україні зрозумілою та передбачуваною для міжнародної бізнес-спільноти.

Наостанок, новим викликом та водночас напрямом розвитку у 2026 році стане врахування ESG-факторів (екологічних та соціальних) у статусі учасників. Залучення екологічних інспекторів до проваджень щодо підприємств-забруднювачів гарантує, що план санації враховуватиме інтереси майбутніх поколінь та екологічну безпеку територій. Таким чином, правовий статус учасників провадження у справах про банкрутство наприкінці 2025 року — це складна, високотехнологічна та соціально відповідальна система, яка забезпечує не лише цивілізований вихід із ринку, а й створює надійний фундамент для фінансового відродження суб’єктів господарювання в межах єдиного європейського правового простору.

ВИСНОВКИ

У курсовій роботі проведено системний аналіз правового статусу учасників провадження у справах про банкрутство (неплатоспроможність) в Україні. На основі вивчення положень Кодексу України з процедур неплатоспроможності, судової практики та новітніх технологічних стандартів станом на кінець 2025 року, зроблено такі висновки:

Трансформація правової природи статусу учасників. Доведено, що у 2025–2026 роках провадження у справах про банкрутство остаточно перейшло від моделі двостороннього спору до моделі багатовекторної конкурсної процедури. Правовий статус учасника тепер визначається не лише матеріально-правовими вимогами, а й рівнем його інтеграції в цифрову екосистему ЄСІТС. Поняття «учасник» у 2025 році охоплює ширше коло осіб, ніж класичне поняття «сторона», включаючи державні органи, працівників боржника та інвесторів, що забезпечує інклюзивність правосуддя.

Еволюційна завершеність законодавства. Дослідження генезису інституту учасників засвідчило перехід від «репресивної» ліквідаційної моделі 90-х років до стимулюючої моделі відновлення у 2025 році. Україна успішно імплементувала стандарти Директиви (ЄС) 2019/1023, запровадивши механізми превентивної реструктуризації та «раннього попередження». Це дозволило змінити роль боржника з пасивного об'єкта стягнення на активного ініціатора фінансового одужання.

Боржник та «свіжий старт». Встановлено, що статус боржника на межі 2025–2026 років базується на принципі добросовісного розкриття. Запровадження автоматизованого моніторингу активів (включаючи віртуальні активи та криптовалюти) унеможливило приховування майна, водночас надаючи добросовісним боржникам реальний шанс на звільнення від боргів. Паралельно з цим, розвиток інституту субсидіарної відповідальності

бенефіціарів став ефективним інструментом протидії зловживанням «корпоративною завісою».

Цифрова демократія кредиторів. Доведено, що органи кредиторського самоврядування (збори та комітет кредиторів) у 2025 році трансформувалися у високотехнологічні платформи управління ризиками. Застосування блокчейн-технологій для фіксації результатів голосування та впровадження смарт-контрактів для автоматичного розподілу ліквідаційної маси мінімізували людський фактор та корупційні ризики, забезпечивши рівність прав мажоритарних та міноритарних кредиторів.

Арбітражний керуючий як цифровий менеджер. Обґрунтовано, що арбітражний керуючий у 2025 році є центральною постаттю процесу — «процесуальним офіцером суду». Його статус підкріплений алгоритмами штучного інтелекту, які автоматизують розшук активів та аналіз підозрілих правочинів. Гарантії його незалежності, зокрема система депонованої винагороди та професійне страхування, дозволяють йому діяти як нейтральному медіатору між приватними та публічними інтересами.

Нова роль суду та держави. Господарський суд у 2025 році перейшов до функції контролера алгоритмічної справедливості. Суддя забезпечує баланс інтересів за допомогою механізмів «cram-down» та судового аудиту цифрових доказів. Держава в особі Мін’юсту змінила парадигму нагляду на «Smart-контроль», що базується на дистанційному моніторингу індикаторів ризику, а не на адміністративному втручанні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

I. Нормативно-правові акти та судова практика

1. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII (в редакції від 15.12.2017). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12.

2. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 № 2597-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19.

3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19.

4. Про затвердження Правил організації діловодства та архіву арбітражного керуючого : Наказ Міністерства юстиції України від 20.03.2020 № 1157/5.

II. Спеціальна наукова та навчальна література

1. Беляневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти) : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 392 с.

2. Джунь В. В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні : монографія. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Юридична думка, 2006. 384 с.

3. Кологойда О. В. Проблеми визначення статусу кредиторів як учасників провадження у справі про банкрутство. Часопис цивілістики. 2019. Вип. 34. С. 54–59.

4. Поляков Б. М. Правове регулювання процедур банкрутства : підручник. Київ : Ін Юре, 2020. 416 с.

5. Радзиєвський Ю. В. Арбітражний керуючий як ключовий учасник провадження у справах про банкрутство: адміністративно-правовий аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2021. Серія: Право. Вип. 64. С. 167–171.

6. Приходько В. В. Особливості правового статусу боржника у справах про банкрутство за новим законодавством. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 2. С. 125–128.

7. Бірюков О. М. Порівняльне право у сфері неспроможності (банкрутства) : навч. посібник. Київ : Алерта, 2015. 248 с.

8. Бондарєв Г. М. Правовий статус комітету кредиторів у процедурах банкрутства: теоретико-прикладний аспект. Часопис Київського університету права. 2020. № 3. С. 142–147.

9. Давидова Н. О. Боржник як обов’язковий учасник провадження у справах про банкрутство. Право та державне управління. 2021. № 1. С. 88–93.

10. Євтушенко О. В. Еволюція інституту банкрутства в Україні: від Закону до Кодексу. Вісник господарського судочинства. 2019. № 4. С. 12–19.

11. Жуков О. С. Процесуальна відповідальність учасників у справах про банкрутство. Юридичний часопис. 2022. № 2. С. 45–51.

12. Захарченко А. М. Правова природа зборів кредиторів у справах про банкрутство юридичних осіб. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2020. Вип. 5. С. 67–72.

13. Коротєєва А. В. Державний орган з питань банкрутства як суб’єкт державного регулювання. Адміністративне право і процес. 2021. № 3 (33). С. 110–116.

14. Кузнєцова Н. С. Цивільно-правові аспекти неспроможності суб’єктів підприємництва. Вісник Національної академії правових наук України. 2018. Т. 25, № 2. С. 34–47.

15. Міловська П. О. Проблеми визначення кола осіб, які беруть участь у справі про банкрутство. Південноукраїнський правничий часопис. 2019. № 4. С. 22–26.

16. Павлюченко Ю. М. Особливості правового статусу забезпечених кредиторів за Кодексом України з процедур банкрутства. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 6. С. 101–105.

17. Поляков Б. М. Статус арбітражного керуючого: новели законодавства та судова практика. Юридична газета. 2023. № 8 (710). С. 14–15.

18. Радзиєвський Ю. В. Адміністративно-правовий статус саморегулівних організацій арбітражних керуючих. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2021. Т. 32 (71), № 1. С. 154–159.

19. Смолов К. В. Судовий контроль у процедурах банкрутства: теорія та практика реалізації. Право і суспільство. 2022. № 1. С. 112–119.

20. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія. Київ : КНЕУ, 2006. 268 с. (в розрізі участі менеджменту боржника).

21. Філімонов О. С. Участь прокурора у справах про банкрутство: сучасний стан та перспективи. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2020. № 2 (90). С. 215–224.

22. Швидка С. В. Захист трудових прав працівників боржника в межах провадження у справі про банкрутство. Порівняльно-аналітичне право. 2019. № 5. С. 143–146.